

KLESZCZE (31) *sb pl t*

Oba e jasne.

N kleszcze (10). ◊ *G* kleszcz(o)w *RejZwierc* (2), kleszczy (2) *ModrzBaz*, *ActReg*. ◊ *A* kleszcze (8). ◊ *I* kleszczami (5); -ami (4), -(a)mi (1). ◊ *L* kleszczach (4); -ach (3) *CzechRozm*, *CzechEp* (2), -äch (1) *RejWiz*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – *XIX w.*

1. Narzędzie składające się z dwóch ruchomych części służące do chwytania, ściskania, miażdżenia; cęgi, szczypce; forceps *Murm*, *BartBydg*, *Mącz*, *Cn*; *fenullum* *BartBydg*. *forcipes* *Calep*; *ferrum dentatum instar forcicis, lupi, tenaces, tenacula, tenaculae* *Cn* (24) : *Forceps. eyn* *tzange* *der* *schmyde*, *Klyescze. Murm* 146; *BartBydg* 60, 156b; *Bo* *kráwcy* *gdy* *lie* *zeydą/* *mowią* *o* *nożycach/* *Kowale* *też* *o* *klefzczách/* *mniŹy* *o* *kápicach. RejWiz* 147, 119v; *Mącz* 133d; *Acž* *kowalá* *od* *klefzczów* *á* *zdumá* *od* *gárnzczow* *thrudno* *odwieść/* *bo* *zwyčzay* *drugí* *zakon/* *ále* *y* *kowal* *kiedyby* *go* *burmiŹtrzem* *wybrano* *á* *vkazano* *mu* *inŹe* *pożythki/* *pewnieby* *y* *klefzczów* *fnádnie* *odbiežáł. RejZwierc* 268v; *Vczynił* *też* *wŹytko* *nacžynie* *(do)* *oltárzá/* *kotly* *klefzcze/* *niecki/* *wárzechy/* *łopáty* *BudBib Ex* 38/3; *ModrzBaz* 45v; *Calep* 429a; *LatHar* 247.

Zwrot: »ująć w kleszcze« (1): *Weźmi* *Źtárych* *Źlonin* *Źztuczķę/* *włóž* *iá* *miedzy* *dwie* *Źkórze* *brzozowé/* *vymíŹ* *to* *w* *klefzcze* *álbo* *w* *roŹzczépkę* *SienLek* 171v.

Wyrażenia: »kleszcze rozpalone« (1): *ony* *chleby* *w* *klefzczách* *rozpalonych* *tworzył/* *ktore* *poŹpolicie* *oplátkami* *zowá. CzechEp* 66.

»kleszcze żelazne« (2): *Drudzy* [*bogowie*] *zaŹ* *Źá/* *ktorzy* *Źá* *rękomá* *ludzkimi* *vrobieni/* *ábo* *z* *máki* *y* *z* *wody* *w* *klefzczách* *zelázných* *ná* *ogniu/* *ábo* *ze* *złotá/* *Źrebrá/* *kámienia/* *gliny* *y* *drzewá. CzechRozm* 6v; *CzechEp* 109.

a. Jako instrument chirurgiczny (3) :

Zwrot: »zgnieść kleszczami« (1): *Tedy* *muŹi* *iá* *zdławić* *á* *zgnieść/* *takiefz* *y* *čzálŹki* *głowne* *takimi* *klefzczami/* *iakimi* *barwierze* *zęby* *wywmíá* *FalZioł* V 34.

Szereg: »(noże), kleszcze, haki (i nożyce)« [*szyk 1 : 1*] (2): *Ku* *ktorey* *rzczy* *lekarze* *maiá* *mieć* *pewne* *nacžynie/* *Iako* *nože* *Klefzcze,* *haki/* *y* *nożyce* *FalZioł* V 34, V 33v.

b. Jako narzędzie tortur (2) :

Zwroty: »rozpalić kleszcze; kleszcze rozpalone« (1; 1): *BielKron* 215; *y* *milczáç* *rozpalił* *klefzcze* *goráço/* *y* *wyrwawŹy* *ie* *z* *ogniá/* *vchwyćil* *iemi* *čžártá* *zá* *nos* *SkarŹyw* 508.

»targać kleszczami« (1): *Niechćieli* *ich* [*chrzeŹcijan*] *Źlucháć* *nauki/* *vcžyniono* *tedy* *ich* *práwo/* *tárgano* *ie* *klefzczámi* *roŹpalonymi* *BielKron* 215.

2. Szyk wojskowy przypominający kształtem kleszcze, oskrzydlenie (9) : *IeŹliby* *nieprzyáćiel* *ná* *klin* *Źwoy* *lud* *Źzykował/* *chčáç* *woyŹko* *twoie* *przebić* [...]/ *tedy* *ná* *to* *ieŹt* *drugie* *záŹie* *Źzykowaníe* *iáko* *klefzcze. BielSpr* 17v, 18v, 23v [2 r.], 31v.

Zwroty: »na kleszcze, w kleszcze ująć« (1 : 1): *lepiej* *mieć* *doŹtátek* *ludđži* [!] *zbroyných/* *ktore* *možesz* *Źzykować* *ná* *rozmáite* *vŹŹce/* *chčezli* *ná* *klin* *ku* *przerwániu* *woyŹká* *nieprzyáćielŹkiego/* *chčezli* *tež* *ná* *klefzcze* *viáç* *nieprzyáćielŹki* *klin. BielSpr* 18, 23v.

»kleszczami zachwycić« (1): tedy tymi kleszczami záchwycić klin w koło/ á nie dác fie mu rozwiesć máiąc ludzi pomocnych doftátek *BielSpr* 18.

Przen: Trudna sytuacja, pułapka (1) :

Zwrot: »z kleszczy wynisć« (1): A cosz to za oppozycyą wīm masz pierwey zkleszczy wynisc, ba nie czekaiąc owdzie. *ActReg* 164.

3. *Klamra; confibula Calep; arrectaria, orthostata, spona Cn (1) :* Confibula – Kleszcze ktorimi drzewo rozłupione vimuią. *Calep* 237b.

Synonimy: 1. klama; 3. klamra, skobel.

MM